

Kennisnet Leerlingzorg: veel gestelde vragen over dyslexie

Tom Braams

Op Kennisnet Leerlingzorg is veel informatie te vinden die nuttig kan zijn voor remedial teachers en intern begeleiders. Naast informatie over enkele algemene thema's is er een grote orthotheek en zijn diverse fora waar ouders, docenten en andere geïnteresseerden vragen kunnen stellen. In dit artikel wordt een aantal vaak gestelde vragen over dyslexie beantwoord.

Kennisnet Leerlingzorg

Kennisnet Leerlingzorg is een onderdeel van Kennisnet, waar behalve nieuws en informatie veel andere bronnen van kennis zijn samengebracht. Zo is er veel te vinden over Weer Samen Naar School (WSNS), over speciaal onderwijs, over leerlinggebonden financiering, over beroepsverenigingen, etc. Maandelijks wordt er aan geïnteresseerden een gratis nieuwsbrief verzonden met actualiteiten en leestips op het Internet.

Een zeer interessant onderdeel is de zeer uitgebreide digitale *orthotheek* waarin men achtergrondinformatie, instanties en materialen kan vinden over algemene onderwerpen zoals allochtone kinderen, cognitieve ontwikkeling, hoogbegaafdheid, gezondheid, jeugdzorg, motorische ontwikkeling, seksualiteit, verdriet en rouw en normen en waarden, maar ook over gedragsproblemen, leerproblemen en handicaps. Tevens kan men hier gericht zoeken naar educatieve software, leermiddelen, leerlingvolg- en registratiesystemen en onderwijsbladen.

Voor ouders, docenten en anderen zijn er fora, waar zij vragen kunnen stellen aan ervaringsdeskundigen, doorgaans ouders die veel kennis en ervaringen hebben opgedaan bij het begeleiden van hun zoon of dochter, of aan specialisten op het gebied van verschillende problematieken. Van elke deskundige is er ook een artikel over het betreffende onderwerp te vinden. De meest actieve algemene fora zijn die over dyscalculie, faalangst, hoogbegaafdheid, dyslexie en stoornissen uit het autismespectrum. Voor intern begeleiders (met 30% de grootste groep van de bezoekers van Kennisnet Leerlingzorg) zijn er aparte fora over tientallen onderwerpen.

In dit artikel geef ik antwoord op een aantal vragen die op de fora over dyslexie vaak worden gesteld. Dit zijn vragen die voor de lezers van dit tijdschrift (en hun cliënten) interessant kunnen zijn. De volgende onderwerpen komen aan de orde: diagnose dyslexie stellen, specifieke lees- en spellingproblemen, alternatieven therapieën, faciliteiten en hulpmiddelen.

DIAGNOSE DYSLEXIE STELLEN

Algemene informatie over dit onderwerp is te vinden in de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie (te

bestellen bij www.lcowijzer.nl en in de brochure "Diagnose van dyslexie" van de Stichting Dyslexie Nederland (te bestellen bij: Stichting Dyslexie Nederland, Postbus 93, 3720 AB Bilthoven). Een dyslexieverklaring kan alleen worden afgegeven door een gespecialiseerd orthopedagoog/psycholoog met een GZ registratie.

1. Bestaat er een eenvoudige test waarmee ik kan kijken of een leerling dyslexie heeft?

In principe stelt een orthopedagoog of psycholoog vast of een kind dyslectisch is. Als docent moet (mag) je daar geen uitspraak over doen. Je mag als docent geen psychologische tests afnemen, wel lees- en spellingtests. Daarmee kun je wel een sterk vermoeden krijgen dat een kind dyslectisch is. Met name met de Klepel, een test voor het lezen van pseudoworden (onzinwoorden), kun je signaleren of een kind "dyslectische kenmerken" heeft. De meeste dyslectische kinderen hebben namelijk buitengewoon veel moeite met het lezen van onzinwoorden. Ze maken daarbij zeer veel fouten. Zie voor meer informatie het in dit tijdschrift gepubliceerde artikel "De zin van onzinwoorden" Tijdschrift voor Remedial Teaching, 2002, nr 2 of <http://www.tbraams.nl/onzinwoorden.htm> Veel uitgebreidere richtlijnen voor de onderkenning van dyslexie zijn te vinden in de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie (één voor de onderbouw van de basisschool, één voor groep 5-8 en één voor het Voortgezet Onderwijs).

2. AVI-9 lezen en toch dyslectisch?

Onze dochter is nu 10 jaar, heeft PDD-NOS (MCDD) en heeft heel veel moeite met taal en rekenen. Vooral het automatiseren valt haar heel moeilijk. Voor die twee vakken krijgt ze los van de groep individueel les op haar eigen niveau (groep 5). De andere vakken volgt ze gewoon klassikaal en daar haalt ze heel goede cijfers voor. Ze leest echter op AVI niveau 9. Volgens ons lijkt haar probleem veel op dyslexie, maar de school wil hier absoluut niets over horen. Zij wijten haar mindere resultaten aan haar contactstoornis. Dit is volgens ons onzin, want dan zou ze bij de klassikale lessen eerder uitvallen dan bij de individuele lessen. De school adviseert ons nu haar niet mee te laten doen met de CITO-toetsen en haar naar vervolgonderwijs VMBO-LWOO te sturen. Wat denkt u hiervan?

Het is zeer goed mogelijk dat u gelijk heeft en de school niet. Juist als er meerdere problemen tegelijk spelen (comorbiditeit), is het ingewikkeld om een goede diagnose te krijgen. Ik zou in het geval van uw dochter een diagnostisch onderzoek aanraden door een gespecialiseerd orthopedagoog/psycholoog. Misschien is de uitkomst dan heel anders dan de school verwacht.

Het kan zeker voorkomen dat een kind met dyslexie zeer behoorlijk leest, en minder goed spelt. Spellen is moeilijker dan lezen: bij het lezen gaat het om de herkenning van talige kennis en hoeft niet elke letter goed gelezen te worden om te weten wat er staat. Bij het spellen gaat het om productie van talige kennis, en moet wel elk lettertje goed zijn.

SPECIFIEKE LEES- EN SPELLINGPROBLEMEN

3. Preventie en interventie in groep 1 en 2

Welke preventiemogelijkheden zijn er in groep 1 en 2 voor dyslexie? Zijn er ook bestaande interventieprogramma's voor dyslexie? Zo ja, hoe ziet zo'n programma er uit?

In het boek "Stimulerende lees- en schrijfactiviteiten in de onderbouw" van het Expertise Centrum Nederlands (ISBN: 90 5554 188 5) staan stimulerende en preventieve activiteiten beschreven (te bestellen via <http://www.socsci.kun.nl/en>).

4. Dyslexie en lettertypen

Iemand suggereerde een verband tussen dyslexie en cursieve teksten. Ik heb al enkele mensen gepolst, maar voor ieder was het een onbekend fenomeen. Ik heb er ook nog nooit van gehoord. Is daarover iets te melden?

In het algemeen zijn algemeen gebruikelijke, eenvoudige letters makkelijker leesbaar dan minder gebruikelijke lettertypes met veel franje. Schuine letters zijn moeilijker. Of het ideale lettertype een schreefloze letter is (zoals Arial) of één met schreef (zoals Times New Roman), daar verschillen de meningen over. Ik denk dat dit van persoon tot persoon kan verschillen. Wel is een lettergrootte van 12-14 bij Times en van 11-14 bij Arial voor veel dyslectici prettig.

5. Ondertiteling op televisie volgen

Wij willen graag weten hoe een dyslectisch kind (uit groep 7/8) de ondertiteling op de televisie zou kunnen volgen.

Dat kan in het algemeen pas als het kind AVI niveau 7-8 beheerst. Er is geen truc om ervoor te zorgen dat de ondertitels langer zichtbaar zijn. Het verhogen van de leesnelheid (door veel oefenen) is dan de enige mogelijkheid. Voor kinderen die deze snelheid nooit zullen bereiken, is de aanschaf van Komfox (www.komfa.nl), voor het voorlezen van ondertiteling op Nederland 1, 2 en 3 te overwegen.

6. Spiegelen van cijfers, dyscalculie?

Ik ben intern begeleider en we hebben op school een meisje dat voor de tweede keer groep 3 doet. Het leesproces kwam de eerste keer in groep 3 moeizaam op gang. Eind groep 3 beheerste ze AVI-1, de letterkennis was niet voldoende geautomatiseerd, in het bijzonder de tweeklanken niet. Ook het rekenen ging niet echt goed

(eind groep 3: CITO score D). In groep 3 heeft ze al particuliere RT gehad en is ze onderzocht op het lezen en rekenen. Uit het onderzoek kwam als belangrijkste verklaring voor de leerachterstanden een tekort aan automatisering naar voren. Het lezen is inmiddels redelijk vooruitgegaan, sinds september beheerst ze AVI-2. Het grootste probleem is op dit moment het lezen van de tweeklanken: ze heeft veel moeite met de schrijfwijze (spiegelingen). Dit doet zich ook voor bij het rekenen: veel cijfers worden gespiegeld geschreven, dus eerst de eenheden en dan de tientallen. Ze heeft de laatste tijd extra oefenstof gehad voor het juist schrijven van de tweeklanken, maar ze blijft er moeite mee houden. Ik las recent dat het spiegelen van cijfers ook een vorm van dyscalculie kan zijn. Is er een relatie in de (consequente) spiegelingen zowel bij het schrijven als het rekenen en wat zou er verder ondernomen kunnen worden?

Ga oefenen met voorlezen-nalezen op een hoger AVI-niveau (AVI 4 of 5): lees een halve bladzij voor en laat het kind de tekst nalezen. Geen fouten verbeteren! Het kind heeft de tekst gehoord, maakt daardoor minder fouten, en krijgt de kans zichzelf te verbeteren. Alleen zeer positieve feedback geven. Dat stimuleert. Fouten verbeteren is prikken op de pijnlijke plek... Ze zal dan vanzelf tweeklanken beter onder de knie gaan krijgen. Spiegelingen, ook bij het rekenen, horen bij beginnende lezers/spellers/rekenaars. Het is geen typische fout van dyslectici. Alleen duurt de aanvankelijke lees/spel/rekenfase bij dyslectische leerlingen langer en blijf je dit soort fouten dus langer zien. Leer ze bij rekenen goed wat eenheden en tientallen zijn, en wat de plaats daarvan is. Wen ze er aan om de getallen systematisch op te schrijven, bijv. bij honderdzevendertig: eerst honderd (1), dan 7 (met ruimte openlatend tussen 1 en 7) en dan de dertig (3) ertussen.

7. Hardnekkig b/d verwisselen

Bij een bijna 12 jarige jongen met dyslexie (AVI niveau 6, spelling DLE 8) is de b/d omkering enorm hardnekkig. We hebben al van alles geprobeerd. Zijn er nog bruikbare tips?

De b/d verwisseling is normaalgesproken een probleem dat bij beginnende spellers hoort. Met een DLE van 8 behoort deze leerling tot de beginnende spellers. Dit probleem verdwijnt doorgaans vanzelf als de spelling zich ontwikkelt. Mijn advies is daarom: besteed er geen aandacht meer aan (het wordt anders te obsessief, dus een bron van spanning), en ga door met de spelling van woorden met één en twee lettergrepen. Doe dat heel systematisch: begin pas met een volgende regel/spellingprobleem op het moment dat het kind de voorgaande regel goed beheerst.

8. Hoe pakken we spellingproblemen aan op school?

Een paar jaar geleden is er binnen ons netwerk een tweede leerweg spelling gemaakt. Wij hebben een paar leerlingen met een spellingachterstand van ruim 1 1/2 jaar en die al ruim twee jaar een handelingsplan hebben voor spelling. Ze zijn mogelijk dyslectisch. Wij denken, dat het voor deze kinderen beter is om één spellingprobleem per keer te oefenen, dan drie of vier problemen te moeten onthouden in 14 dagen. (Ze hebben ook erg veel moeite met het automatiseren van de tafels.) Wat vindt u ervan?

Het is zonder meer goed om niet meer dan één spellingprobleem tegelijk te behandelen, het kind daar uitgebreid mee te laten oefenen en dan pas met iets nieuws te beginnen. Van daaruit kan dan aan de opbouw gewerkt worden: nadat het kind een regel grondig heeft geoefend kan er gewerkt worden met twee spellingproblemen door elkaar, of met korte zinnestukjes.

Let op dat je leerlingen met een eigen programma voldoende instructietijd geeft! Het rendement van instructietijd is veel groter dan van alleen maar oefenen. Het risico van een eigen programma is dat kinderen minder instructietijd krijgen, terwijl hun instructiebehoefte juist groter is dan die van kinderen die het programma goed kunnen volgen.

Let op voldoende intensiteit: om een acceptabele mate van automatisering te verkrijgen (perfect automatiseren lukt zelden bij dyslectische leerlingen) is heel veel herhaling nodig. Vijf keer oefenen in de week, met voldoende feedback is ideaal. Maar als de vooruitgang na een geruime periode met extra begeleiding nog steeds niet parallel loopt aan de vooruitgang van de klas (ofwel: de achterstand wordt nog steeds groter), moet je specialistische hulp gaan overwegen. Met een tweedelijns dyslexiebegeleiding is dan mogelijk toch meer te bereiken.

9. Veel kinderen met spellingproblemen in de klas

Op de school waar ik werk zijn de na te streven AVI niveaus per groep aangepast. Eind groep 3 AVI 2, eind groep 4 AVI 4, eind groep 5 AVI 6. Nu komt het op onze school halen de meeste kinderen een D of E score voor CITO spelling. Kan dit komen door de aangepaste AVI niveaus? Momenteel wordt de "schuld" een beetje gegeven aan de methode (Taaljournaal) en wordt gekeken naar de spellinglessen (didactiek). Taaljournaal krijgt de schuld, omdat er weinig ruimte is voor het toepassen van de spellingregels en de kinderen voor elk dictee woorden uit hun hoofd moeten leren. Het gevolg is dat ze bij de CITO toetsen vastlopen, met als gevolg de lage score. Klopt deze gedachtegang?

Lezen en spellen zijn niet twee kanten van één medaille. Spellens is om diverse redenen veel moeilijker dan lezen. Ik zie vanuit mijn ervaring (en vanuit de wetenschappelijke literatuur) geen duidelijk verband tussen een wat langzamere ontwikkeling van het lezen en grotere spellingproblemen. Bovendien werken veel scholen met een langzamere opbouw van het lezen. Niet al deze scholen hebben spellingzwakke klassen.

Ik zie als grootste probleem van veel taalmethodes vanaf groep 4 dat er te weinig systematisch met regels wordt gewerkt, te veel van de hak op de tak wordt gesprongen (deze week dit regeltje en dat afspraakje, volgende week weer andere spellingproblemen, de derde week weer wat anders. Zie ook de bijdrage over een tweede leerweg voor spelling). De methodes Taaltijd en Woordbouw pakken dit, naar onze ervaring, systematischer aan.

In onze praktijk werken we heel nadrukkelijk vanuit een systematische opbouw, met een geleidelijke introductie van nieuwe spellingproblemen, waarbij de oude categorieën steeds worden herhaald (maar dan in combinatie met andere reeds geleerde regels). We passen het tempo aan de ontwikkeling van het kind aan.

Hoewel dyslectische kinderen veel meer spellingoefening nodig hebben dan hun niet-dyslectische klasgenoten, is het ontwikkelings tempo veelal niet trager: doordat goed geleerde regels zeer efficiënt zijn (je kunt ze bij veel woorden toepassen) zien we achterstanden vaak verkleinen of verdwijnen.

10. Dysorthografie

Kan iemand wat vertellen over dysorthografie? Redelijk goed in lezen en niet goed in spellen!

Er wordt tegenwoordig nauwelijks meer gesproken over dysorthografie, maar gewoon van dyslexie. Er zijn kinderen die het lezen wel redelijk leren, maar veel moeite met spellen houden (andersom komt bijna nooit voor, spellen is duidelijk moeilijker dan lezen).

Hoe een fonologische problematiek (problemen met de klankverwerking van taal in de hersenen) zich uit, kan erg verschillen. Dit is afhankelijk

van de ernst van het taalprobleem, maar ook van eventuele complicaties en sterke kanten waarmee het kind zijn dyslexie enigszins kan compenseren. Eén de manieren waarop dyslexie zich kan uiten, is met vooral spellingproblemen en weinig leesproblemen. Vaak zie je dan ook andere problemen met de automatisering van andere talige taken, zoals bijv. bij het rekenen (optellen en aftrekken tot 20 en de tafels). Ook kan het zijn dat de dyslexie pas echt naar voren komt als het kind op het voortgezet onderwijs zit en moeite heeft met de vreemde talen. Dat de uitingsvormen van dyslexie zo verschillen, maakt het zo'n complex probleem. Daardoor worden kinderen die niet meteen in groep 3 en 4 ernstige lees- en spellingproblemen hebben, vaak niet als dyslectisch herkend.

11. Leerling in 3 vwo, zwak in talen

Mijn zoon is 15 jaar en zit in de derde klas vwo. Zijn talen zijn altijd zwak geweest. Nu het tempo steeds hoger gaat liggen, wordt het steeds moeilijker voor hem. Kan dit duiden op dyslexie?

Ja, dat kan zeker. Juist bij een lichte dyslexie in combinatie met compenserende factoren (bijv. een goede intelligentie), komt het voor dat de dyslectische problematiek niet zodanig storend is geweest dat een kind er op vastloopt. Als er dan in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs steeds meer gelet moet worden, kan een mindere automatisering van het technisch lezen (vaak is er dan sprake van subvocalisatie, zie www.tbraams.nl/subvocalisatie.htm) en spellen toch een belemmerende rol gaan spelen.

DYSLEXIE EN ALTERNATIEVE THERAPIËN

12. Hemstim

Wat vindt u van de Hemstim behandeling van prof. Bakker?

Ik ben geen fan van de Hemstim-methode van woordjes flitsen. De ervaring is dat de meeste dyslectische kinderen weinig vooruitgaan door het oefenen van losse woordjes. Er is vrijwel geen wetenschappelijk onderzoek dat duidelijk laat zien dat Hemstim werkt.

Er is veel meer vooruitgang te boeken met het lezen van leuke boeken. Falen moet daarbij worden voorkomen, door bijv. eerst een bladzijde voor te lezen en dan diezelfde bladzijde te laten nalezen. Als er zo 10-15 minuten per dag wordt gelezen, zie je vaak een prima vooruitgang. Veel lezen en (weer) plezier in lezen krijgen, daar gaat het om!

13. De Gave van Dyslexie

Jammer dat u de methode van Ron Davis bij de dwaalwegen plaatst. Ze werkt voortreffelijk.

Er kunnen allerlei redenen zijn waarom een kind vooruitgaat zonder dat het aan de behandeling ligt (bijv. positieve aandacht, positieve verwachtingen, daardoor weer meer concentratie op het schoolwerk waardoor het beter lukt). Dat is natuurlijk perfect voor het kind, maar het betekent nog niet dat de behandeling werkt. Het is erg moeilijk om het behandelings effect te scheiden van de vooruitgang die het kind op school maakt. Je mag verwachten dat een

behandeling werkt als het kind aanzienlijk sneller vooruitgaat dan voor de behandeling, als de achterstand van het kind met lezen en spellen niet meer toeneemt of zelfs afneemt. Alle belangrijke internationale onderzoeken over lezen wijzen er duidelijk op dat alleen behandelingen waarbij heel veel gelezen wordt, uit leuke boeken en in een positieve sfeer zonder spanning, succesvol zijn. Bij kinderen die werkelijk dyslexie hebben, is de methode van Davis geen oplossing. Het doet dan meer kwaad dan goed, want alle tijd die je besteed aan de Davis-methode, ben je niet met een goede behandeling bezig. Er verstrijkt dan kostbare tijd, het kind gaat steeds verder achterlopen en krijgt steeds meer frustraties en spanningen.... Alle behandelingen die andere dingen doen dan veel en goed oefenen met lezen en spellen, blijf ik voorlopig "dwaalwegen" noemen, totdat het effect echt is aangetoond.

14. Van Gemert therapie

Is er iemand die ervaring heeft met de Van Gemert therapie (speciale bril)?

Om dyslexie te behandelen zijn brillen niet zinvol. Dat zeggen gezaghebbende instanties in Nederland en de VS. De enige behandeling waarmee resultaten worden geboekt, is gericht op het trainen van het lezen en spellen zelf. Alle andere behandelingen van dyslexie moeten als "dwaalweg" worden gekarakteriseerd. Zie mijn artikel over alternatieve behandelingen (www.tbraams.nl/dwaalwegen.htm) of lees wat de verenigingen van kinderartsen en oogartsen in de USA ervan vinden (<http://aappolicy.aappublications.org/cgi/content/full/pediatrics;102/5/1217>).

15. Visolie

Ik ben zelf moeder van twee dyslectische jongens. Ik ben zelf ongeveer drie maanden geleden begonnen hen visolie te geven. Natuurlijk is visolie geen wondermiddel. Maar het werkt wel degelijk goed voor het concentratievermogen. Zij kunnen zich langer op hun werk concentreren en zijn in mijn ogen ook rustiger geworden. We hebben het dan niet alleen uitsluitend over de visolie maar in combinatie met teunisbloem en andere toevoegingen die waardevol zijn.

Ik raad het gebruik van visolie voor de behandeling van dyslexie niet aan (hoe gezond het moge zijn). Dyslexie is geen kwestie van "ongezond zijn" maar van een taalstoornis in de hersenen, die alleen met een sterk talig gerichte therapie kan worden behandeld. Alle andere behandelingen hebben hooguit een beperkt placebo-effect. De dyslectische problemen worden er niet mee aangepakt!

DYSLEXIE EN FACILITEITEN

16. Dyslexie en rugzakje

Komt een kind met dyslexie ook in aanmerking voor het rugzakje? Het gaat om een jongen van 9 jaar, zit in groep 6 en gaat over naar groep 7. Er is een dyslexieverklaring aanwezig en er wordt extra begeleiding gegeven aan de hand van een handelingsplan.

In principe komen kinderen met een enkelvoudige dyslexie niet in aanmerking voor een persoonsgebonden budget (PGB, rugzakje). Alleen in zeer uitzonderlijke gevallen, bij kinderen met een combinatie van dyslexie en andere ernstige problemen, maakt een kind kans op een rugzakje. Als er alleen sprake is van dyslexie, kan een school wel extra hulp krijgen van de ambulante begeleider van de SBaO school in het samenwerkingsverband.

17. Dyslexieverklaring wettelijk verplicht?

Mijn collega vertelde dat een dyslexieverklaring niet wettelijk verplicht is. Klopt dit? Het probleem is dat we tegen veel extra onderzoeken aanlopen als school.

Een dyslexieverklaring is verplicht voor schoolexamens op het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. Verder is het noodzakelijk om lid te worden van de FNB (de Anders Lezen Bibliotheken). Op het basisonderwijs is een dyslexieverklaring alleen nodig als voor de CITO Eindtoets een gesproken versie moet worden besteld. (Let wel: dit is de situatie van voorjaar 2005!)

Scholen zijn niet verplicht om leerlingen op dyslexie te laten onderzoeken. Met de beperkte middelen die scholen hebben, moeten ze noodzakelijkerwijze prioriteiten stellen. Vooral bij twijfelgevallen kan dat problemen opleveren. Als de school zelf geen middelen heeft om onderzoek te laten doen, zullen de ouders de beslissing moeten nemen of ze privé een onderzoek laten uitvoeren.

18. Extra tijd bij tempotoetsen?

Mijn zoon van 10 heeft dyslexie (heeft een dyslexieverklaring en krijgt remedial teaching). Hij krijgt in groep 6 van de basisschool extra tijd voor toetsen. Kan hij ook aanspraak maken op extra tijd bij de tempotoetsen?

Het probleem van meer tijd voor tempotoetsen is dat het de toets zinloos maakt. Bij een tempotoets gaat het niet om hoe GOED een kind kan rekenen, maar om hoe SNEL, geautomatiseerd, het proces verloopt. Daarover krijg je geen informatie als je het kind meer tijd geeft...

Belangrijker is dat onvoldoende automatisering geen reden is (wordt) om een kind niet verder te laten gaan met rekenen. Als een kind eerst tot verdere automatisering moet komen voordat er nieuwe sommen worden aangeboden, kan dit bij een kind dat geen moeite met het rekenbegrip heeft ook tot achterstanden leiden.

Automatiseringsproblemen kun je proberen aan te pakken door spelletjes te spelen (Yahtzee, Triomino's) waarbij kinderen hun eigen punten moeten tellen, rekenspelletjes op cd-rom (heel goed is: Cijferhaai, zie www.woordenhaai.nl) en op een plezierige manier te oefenen. Er zijn bij veel dyslectische kinderen wel grenzen aan de mogelijkheden om tot automatisering te komen. Op een gegeven moment moet je accepteren dat een kind niet veel verder komt. Dan moet je hulpmiddelen toe gaan staan, zoals een tafelkaart of (uiteindelijk) een rekenmachine.

19. Dyslexie en de CITO eindtoets

Ik heb twee kinderen die dyslexie hebben. Nu hebben zij de CITO Eindtoets in groep 8 gemaakt zonder dat hierbij rekening is gehouden met dyslexie.

Had dit wel of niet moeten gebeuren? Hoe wordt hiermee eigenlijk rekening gehouden bij de CITO toets?

Sinds 2003 zijn de mogelijkheden voor dyslectische leerlingen verruimd. Teksten kunnen vergroot worden aangeleverd, de leerlingen kunnen meer tijd krijgen, de teksten kunnen worden voorgelezen. Vanaf 2004 levert CITO voor de Eindtoets Basisonderwijs voor dyslectische leerlingen (in bezit van een dyslexieverklaring) ook een geluidsversie. Zorg dat de basisschool tijdig de dyslexieverklaring heeft, want ze moeten die geluidsversie speciaal aanvragen. Zie http://www.citogroep.nl/zoek/eind_fr.htm en klik op de vraag: [Welke aangepaste versies van de Eindtoets zijn er beschikbaar voor dyslectische leerlingen?](#)

20. Dyslectisch kind leest goed, toch faciliteiten?

Op dit moment hebben we binnen onze school een dyslectische leerling in groep 7, die al leest op AVI 8 niveau! Komt hij nu nog in aanmerking voor de speciale regeling m.b.t de CITO Entreetoets en Eindtoets of is zijn leesniveau te hoog? Kun je als school niet zelf bepalen welke leerlingen je de CITO-toets voorleest? Sommige kinderen hebben geen dyslexieverklaring.

Als een kind dyslectisch is, komt hij/zij in aanmerking voor faciliteiten. Er is geen te hoog niveau waarbij dat niet meer geldt. Eens dyslectisch blijft dyslectisch. Welke faciliteiten je moet geven hangt af van de indicaties die de orthopedagoog/psycholoog geeft in de dyslexieverklaring. Dat bepaal je als docent/school niet zelf. Op meer tijd voor proefwerken en toetsen hebben dyslectische leerlingen altijd recht. Andere faciliteiten zijn afhankelijk van de aard van de dyslexie-handicap.

Ook een vlotlezende dyslectische leerling begrijpt teksten en vraagstellingen beter als de teksten ook worden voorgelezen.

Nauwkeurig lezen is gewoon een voorwaarde, wil een leerling aan de hand van een CITO toets kunnen laten zien welke mogelijkheden hij in zich heeft.

21. Is het Voortgezet Onderwijs verplicht examenfaciliteiten te geven?

Is een school verplicht om rekening te houden met dyslexie, en zo ja, hoe moet zich dat uiten? Is enkel extra tijd genoeg, of moeten ook bij examens Nederlands en andere talen de spelling- en taalfouten minder worden meegerekend. Ik zit namelijk in VWO 6 en heb veel moeite met spelling bij Nederlands en Engels, maar vooral de docent Nederlands gelooft niet dat dit dyslexie is, terwijl er een officieel rapport is. Ik krijg bij examens al extra tijd, maar als ik fouten maak, zie ik dit zelf niet, ook niet wanneer ik er langer de tijd voor krijg, omdat ik die tijd toch al nodig heb en echt kans voor overlezen dus niet heb.

Of de docent gelooft of niet gelooft dat je dyslexie hebt, doet niet ter zake: als jij een officieel rapport met een dyslexieverklaring hebt, heb je dyslexie. De deskundige orthopedagoog of psycholoog is de persoon die daar een uitspraak over doet en daar kan geen school of docent meer aan tornen.

Echter: een school voor voortgezet onderwijs heeft maar beperkte verplichtingen (extra tijd voor examens is verplicht). In het eindexamenbesluit (artikel 55) staat: "de directeur van de school kan voor een kandidaat met een beperking, waaronder dyslexie, maatregelen treffen bij de afname van het centraal examen." De directeur beslist en meldt de aanpassingen bij de Onderwijsinspectie. Het gaat hierbij met name om de uitvoering van de examens, de inhoud en de omvang mogen namelijk niet worden aangepast. In het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (bestel bij: KPC groep, 's-Hertogenbosch, bestelnummer 25.10.41) staan ook voor de spelling compenserende en dispenserende mogelijkheden. Deze zouden, als ze gedurende de schoolloopbaan zijn gegeven, ook bij examens moeten worden toegestaan.

advertentie

Handleiding voor jezelf
een praktische methode voor psycho-educatie
door R.Manders en J.Schrurs

informatie en bestellen: www.viahulp.com
zie het artikel in het maartnummer van dit blad

DYSLEXIE EN HULPMIDDELEN

Een uitgebreid overzicht over hulpmiddelen bij dyslexie is te vinden op www.tbraams.nl/hulpmiddelen.htm. Informatie over gratis hulpmiddelen is te vinden op <http://members1.chello.nl/~p.kavelaars/gratissoft.htm>

22. Groep 7 met AVI 3

Ik heb een jongen in de RT (in het bezit van een daisy speler). Hij zit in groep 7 en leest AVI-3. Hij heeft al vele jaren RT gehad. Ik weet niet goed meer wat ik met hem kan doen. Mijn enige idee is nog hem zachtjes te laten lezen en aan de hand van vragen laten vertellen wat hij heeft gelezen. Meestal kiest hij ook nog AVI 9 boeken met moeilijke onderwerpen en kleine letters. Het gaat om een intelligent kind. Heeft u nog een suggestie in de aanbieding?

Ja! Tekst-naar-spraak software! De computer leest voor, je leest zelf mee. Dat is dus zeer compenserend, het kind kan weer meedoen met de klas, en het heeft vaak ook een positief effect op het lezen zelf: het kind leest meer, met steun van de uitspraak. Het leest en hoort tegelijk. Hiervoor zijn er allerlei programma's op de markt, van heel eenvoudig en gratis (Readplease, www.readplease.com) tot zeer uitgebreid en prijzig (Sprint, Kurzweil; zie www.lexima.nl).

SLOT

Kennisnet Leerlingzorg is een zeer nuttige vraagbaak, die in een behoefte voorziet, maar is nog niet voldoende bekend in het onderwijsveld. Het is zeker geen verloren tijd om er eens naar toe te surfen. De digitale orthotheek is een aanrader en kan de lezer snel van informatie, adressen en een overzicht over materialen voorzien. Vragen aan deskundigen kunt u stellen op <http://www.kennisnet.nl/po/leerlingzorg/deskundigen/index.html> voor het primair onderwijs en <http://www.kennisnet.nl/vo/leerlingzorg/deskundigen/index.html> voor het voortgezet onderwijs.

Met dank aan Ruurdje van Laar en Meike van Poppel van Braams & Partners voor hun bijdrage aan dit artikel.

Tom Braams is onderwijspsycholoog en werkzaam bij Braams&Partners te Deventer. Hij publiceert veel over dyslexie en beantwoordt op Kennisnet Leerlingzorg vragen over dyslexie en dyscalculie.